

Titel project	Natuurinclusief ontwerpen
Aanleiding / Probleemstelling	<p><i>Dit is het inleidende deel. Beschrijf hier de achtergrond van het project. Wat is de aanleiding om juist dit project te kiezen, wat ging er aan vooraf.</i></p> <p>Bij veel ruimtelijke ontwikkelingen zie je vaak dat men pas achteraf bekijkt welke waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie daarbij in het geding zijn. Juist door meteen vanaf het begin van een bepaald project met die waarden rekening te houden bereik je niet alleen een hogere (leefomgevings)kwaliteit, maar kun je ook vaak onnodige procedures voorkomen. Het project: 'Natuurinclusief ontwerp' ontwerpt hiervoor een aan handvatten (o.a. Handreiking/Handleiding, etc.) zodat het voor 'stakeholders' meteen duidelijk is hoe je tot een dergelijke inclusieve aanpak kunt komen.</p>
Doel	<p><i>Beschrijf, liefst zo SMART mogelijk, wat het project beoogt. Wanneer is dat bereikt?</i></p> <p>Bij ruimtelijke opgaven (bouwprojecten, infra, gebiedsvisies) door introductie 'Natuurinclusief ontwerpen' al meteen vanaf het begin direct rekening houden met bestaande (en potentiële) kwaliteiten/waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, eerst op Meta-niveau en dan op Project-niveau, waardoor ook kansen op verdere vergroening/verduurzaming Zeist (zie o.a. ook doelen Structuurvisie: 'Zeist schrijf je met een Q'). Dat is uiteindelijk dus niet alleen positief voor betreffende kwaliteiten/waarden, maar kan ook het groene imago van Zeist versterken.</p> <p>Het natuurinclusief ontwerpen zal ook belangrijke basis (kunnen) vormen in kader nieuwe 'Omgevingswet', waar men diverse sectorale thema's (zoals bodem, water, milieu, RO) integraal bij de planvorming aan de orde laat komen.</p>
Effect	<p><i>Wat levert het project uiteindelijk op?</i></p> <p>Feitelijk sluit dit project naadloos aan op de lijn die met de Structuurvisie 'Zeist schrijf je met een Q' reeds is ingezet en waarbij men kiest voor (ruimtelijke) kwaliteit boven kwantiteit. Ook past dit project natuurlijk bij de Brede Milieuvisie, waarbij een 'Levend netwerk van natuur, landschap en cultuurhistorie' als een van de vier dragende peilers wordt beschouwd.</p> <p>Uiteindelijk moet dit project met name bij RO-projecten een hogere kwaliteit van aanwezige waarden van natuur (dus biodiversiteit), landschap en cultuurhistorie opleveren en daarmee ook een hogere kwaliteit van de leefomgeving, mede ook gezien de relatie tussen natuur en gezondheid. Bovendien kan door vooraf rekening te houden met gegeven waarden vaak achteraf (kostbare) procedures worden voorkomen.</p>

Betrokkenen	Wie	Belang / Vraag
	<i>Benoem hier alle stakeholders</i>	<i>Waarom zijn zij belanghebbend, wat is hun rol? Wat is onze vraag aan hen?</i>
	Gemeente/ODRU	De gemeente is niet alleen plantoetser, maar treedt ook vaak op als opdrachtgever/partner/regisseur bij o.a. gebiedsvisies/gebiedsprocessen (vergelijk o.a. ook GONS-achtige planprocessen). In die zin kan zij zowel bij de implementatie als ook bij de procesaanpak een belangrijke rol spelen.
	Ontwikkelaars	Door ontwikkelaars vertrouwd/bewust te maken van deze aanpak, ook vanuit perspectief 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen (Mvo)/duurzaam ondernemen', kunnen zij vanaf het begin rekening houden met aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie en deze waar mogelijk zo ook versterken, waardoor ook echt een hogere (omgevings)kwaliteit kan worden bereikt. Door bovendien ook 'stakeholders' vanaf het begin bij hun projecten te betrekken, kan zo meteen ook tot beter maatschappelijk gedragen plannen worden gekomen.
	Maatschappelijke organisaties, waaronder natuur- en milieuorganisaties	Maatschappelijke organisaties kunnen in het gehele proces een belangrijke intermediaire rol spelen, dus waar nodig kennis inbrengen, etc..
Stappenplan	<p><i>Beschrijf (voor zover mogelijk) de stappen die gezet moeten worden om het doel van het project te behalen.</i></p> <p><i>Benoem bij elke stap ook wie deze moet nemen.</i></p> <p>Werkwijze: Het programma 'Natuurinclusief ontwerpen' maakt deel uit van de Brede Milieuvisie. In die zin is het een gezamenlijke opgave van alle partijen, willen we ook echt de doelen van de Brede Milieuvisie bereiken. Bij alle elementen van het 'Plan van Aanpak' is dus bij voorkeur sprake van een co-productie van mogelijke 'stake-holders'. Door gezamenlijk producten te ontwikkelen/activiteiten te organiseren, kom je niet alleen meteen tot draagvlak, dus internalisatie in de organisatie/bedrijf, maar is ook de kans op een succesvolle implementatie het grootst.</p>	

Plan van Aanpak:

1. Opstellen (bij voorkeur digitale) Handreiking/Handleiding/Factsheets op basis beschikbare info (inclusief overzichtelijke stroomschema's/beslisbomen (vergelijk beslisboom ruimtelijke kwaliteit Lochem), plaatjes van goede voorbeelden en doorklik-mogelijkheden naar relevante info/documenten/websites).

Mogelijke inhoud Handreiking/Handleiding: van Metaniveau (dus gebied hele gemeente e.o.) naar ontwerp zelf (inclusief Ladders natuurinclusief/duurzaam ontwerpen, zoals: 'Ladder van duurzame verstedelijking' (m.b.t. bouwopgaven), 'Ladder van Verdaas'/ 'Beter benutten' (m.b.t. infra), 'Ladder van Lansink' (m.b.t. gebruik grondstoffen):

- A. Bij initiatieven doorlopen diverse Ladders, evenals toetsen aan bestaande kaders/regels (o.a.: 'Nee, tenzij' m.b.t. de EHS), die (vaak) al verdiscontering zijn van aanwezige waarden;
- B. Als geen alternatieven, uiteraard voor zover aan de orde, dan ter plaatse nieuwe initiatief/initiatieven eerst in kaart/beeld brengen van bestaande kwaliteiten/waarden 'natuur, landschap en cultuurhistorie (op basis beschikbare info (zie ook diverse natuuronderzoeken Bureau Waardenburg en ook provinciale/gemeentelijke documenten: 'PRS', 'Structuurvisie Zeist schrijf je met een Q', 'LOP', 'Groenstructuurplan met de EHZ') en deze zo nodig aanvullen door aanvullend (veld)onderzoek. Zo'n veldonderzoek zou eigenlijk klaar moeten zijn, mede op basis beschikbare ecologische protocollen, alvorens men een bepaald proces start, dus vaak al jaar daarvoor moeten zijn opgestart;
- C. Bij ontwerp rekening houden met die aanwezige waarden en deze zo mogelijk verbeteren/versterken (vergelijk op landschapsniveau o.a. ook: 'Adviezen Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit provincie Utrecht', 'Kwaliteitsgidsen landschappen provincie Utrecht'/'LOP Kromme Rijng gebied +', evenals op projectniveau ook 'Kavelaspoorten' Kerckebosch'). Daarbij ook rekening houden met 'Gedragscodes FFW', etc. ;
- D. Kijk bij kansen voor verbetering naar zowel de niet gebouwde omgeving (landschapsplan/beeldkwaliteitsplan op metaniveau en inrichtingsplan op microniveau (vergelijk voor inrichting op tuinniveau ook websites als www.tuinreservaten.nl)), als ook gebouwen zelf (zie ook bijlage: 'Vijftien lessen uit debatten Rotterdam'). Basis voor stedelijke omgeving: Stadsecologie;
- E. In ieder geval zou elk plan dus een natuur- en landschapsparagraaf moeten bevatten;
- F. Voor zover kennis niet beschikbaar schakel ecooloog en ook landschapsonwerper in. Eventueel aantal geschikte groene bureaus aangeven, zowel ecologische adviesbureau (bijvoorbeeld Bureau

	<p>Regelink), als duurzame architecten (bijv. Rau) (?);</p> <p>G. Kom zo mogelijk tot visie/plan, waarbij ook duurzaamheidsaspecten (op basis beschikbare Milieukwaliteitsprofielen) integraal zijn meegenomen, want ook lage milieubelasting (vergelijk ook: 'Nul op de meter-woningen') komen uiteindelijk niet alleen het leefklimaat voor de mens (vergelijk ook de: 'Gezonde stad'), maar ook de natuur ten goede;</p> <p>H. Bij de uitvoering komt het er op aan dat plannen ook zorgvuldig worden uitgevoerd, hetgeen in de praktijk met behoud (waardevolle) bomen nog al eens mis gaat (vergelijk o.a. KBB-richtlijnen). Dus stel (bij grotere projecten) een 'Kwaliteitsteam' in (vergelijk Kerckebosch), evenals controleer op cruciale momenten of het ook echt goed gaat.</p> <p>2. Deze aanpak (dus) niet alleen bij afzonderlijke projecten laden gelden, maar ook bij opstellen Gebiedsvisies (op basis GONS), etc..</p> <p>3. Organiseren symposium/training/workshops (i.s.m. Bureau Regelink/PCL/AML/ODRU (o.a. Team NDC), Afd. Vergunningverlening/Groen en milieu gemeente) voor diverse doelgroepen, zoals ambtenaren, politiek, bedrijven (vergelijk Rotterdam), burgers, etc..</p> <p>4. Actieve voorlichting door gemeente aan ontwikkelaars/burgers over natuurvriendelijk ontwerp. Dus handleiding/handreiking als geldend 'kader' aan ieder burger/ontwikkelaar beschikbaar moeten worden gesteld.</p> <p>5. Ontwikkel als (potentiële) opdrachtgevers en dus ook als gemeente in ieder geval ook 'Natuurinclusief opdrachtgeverschap' (zie ook advies College van Rijksadviseurs voor 'Natuurinclusief bouwen'), ook bij alle aanbestedingen (vergelijk ook beheer gemeentelijke groen).</p> <p>6. Draag successen uit, dus eventueel ook organiseren excursies (vergelijk ook: 'Natuur je buur (UL)')!</p>
--	--

<p>Benodigde middelen</p>	<p><i>Is er geld nodig? Hoeveel?</i></p> <p><i>Is er capaciteit nodig? Hoeveel? Wie?</i></p> <p>Benodigdheden</p> <p>Budget voor opstellen en ook drukken Handleiding, workshops, cursussen, excursies.</p>
<p>Wat is jouw rol bij de uitvoering?</p>	<p><i>Geef aan of je bij de uitvoering voor jou/jullie een rol ziet weggelegd.</i></p> <p>Zoals hiervoor onder 'Werkwijze' al aangegeven dient het om echt tot een succes te worden een proces te zijn van 'co-creatie' van alle 'stakeholders' die bij RO (inclusief ecologen, landschapsarchitecten, etc.) zijn betrokken. Wat betreft het maken van de Handleiding zouden maatschappelijke organisaties daarbij wel een voortrekkersrol kunnen spelen, waarbij dan de gemeente/ODRU een belangrijke faciliterende rol op zich kan nemen.</p>

Bijlage: Vijftien lessen uit debatten Natuurinclusief ontwerpen Rotterdam

'Natuur is duur', zo verwoordt gastheer Marten Kuijpers van Het Nieuwe Instituut de heersende opvatting van opdrachtgevers. Ambtenaren, bestuurders en ontwerpers zijn in Rotterdam bijeen voor het einddebat van het project Natuur & Ruimtelijk ontwerp, een initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Milieu voor de interdepartementale Actie Agenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp (AAARO). Want hoe verreken je bijvoorbeeld de relatief hoge investering in gevelpanelen gevuld met algen, die tegelijk CO2 absorberen, energie opwekken én isoleren? Bureau ARUP ontwikkelde ze, maar een betaalbare toepassing laat nog op zich wachten. Integreeren en verrekenen.

Maar is natuur wel zo duur? Onwetendheid bleek een terugkerend thema in het debat. De hamvraag was: hoe integreer je natuurdoelstellingen in ruimtelijk ontwerp? Natuurinclusief ontwerpen is niet alleen belangrijk vanwege de nieuwe natuurwetgeving. Ook hittestress in steden, wateroverlast, CO2-doelstellingen, de volksgezondheid en de recreatievraag zijn dringende motieven om ecologiestructureel in bouwplannen te betrekken. Hoe verreken je de lange-termijnwinst die je daarmee boekt?

Vijftien lessen rolden uit het debat:

1. In de gevestigde bouwcultuur geldt natuur als vies. Het juridische systeem is erop gericht dat gebouwen natuurvrij zijn, en dat mens en natuur los staan van elkaar.
2. Denk daarom buiten de kaders. Een ecoduct verdraagt best een fietspad, een brug wordt met een natuurrand soms óók een ecoduct. De EU subsidieert.
3. Stadsecologie is een jonge discipline. Hoe meer aandacht je er voor vraagt, hoe eerder het op de politieke agenda belandt.
4. Ontwerpers kunnen veel toegepaste natuurkennis van internet plukken, maar bij complexe opgaven is beslist een ecooloog nodig in het team.
5. Weeg sectorale belangen af en benoem ze. Kieren zijn bijvoorbeeld minder energiezuinig, maar kunnen zowel ecologische als esthetische winst opleveren.
6. Ga niet uit van quota en van bewoners- of gebruikerscontracten. Natuurontwikkeling laat zich niet getalsmatig sturen. Met contracten jaag je vrijwilligers weg.
7. Werk liever met een stip op de horizon, een gedeelde droom, zoals dat met waterberging allang gangbaar is.
8. Bestuurders: eis een natuurparagraaf in elk plan. Begin op straatniveau en eindig bij de natuurgebieden, zodat er beleefbare verbanden ontstaan.
9. Wie de natuur meeneemt in elk bouwplan, krijgt er op termijn gratis extra Natuurwaarden bij.
10. Laat biodiversiteit standaard meeliften op maatregelen tegen hittestress en wateroverlast.
11. Vergroot en spreid als gemeente je soorten rijkdom om planrisico's te verkleinen. Een stad die op veel plekken gierzwaluwen of orchideeën telt, kan voor zulke soorten een ontheffing krijgen bij sloop- en bouwactiviteiten.
12. Bij wegverbreding: kijk niet alleen naar de grondbalans, maar ook naar de bodemsoort. Dat kost weinig en levert ecologisch veel op.
13. Informeer en instrueer tijdig de aannemer. Want die ontwortelt, stort volle grond en plamuurt gaten dicht zoals hij gewend is.
14. Stel je flexibel op en signaleer kansen. Op veel plekken in Nederland wordt verbouwd en gegraven. Op al die plekken kun je voordelig het ecosysteem laten versterken.
15. Integreer ecologie in de bouwkunde-opleidingen.